

Vznik Československej republiky si miestni dejatelia právom uctili aj v Dolnom Kubíne odhalením busty Milana Rastislava Štefánika

Bez Štefánika by nevznikli légie a bez légií zase Československá republika

Keď pred vyše sto rokmi, presne 28. októbra 1918, oficiálne vznikla Československá republika, stála pri jej zrade v našich slovenských dejinách vysoko vyčnievajúca osobnosť Milan Rastislav Štefánik. V pondelok 25. októbra si tento veľký historický okamih v dejinách slovenského národa pri pomenovaní Dolnokubínskej iniciatívnej skupiny miestnych nadšencov, a to slávnostným odhalením busty spoluorganizátora prvej republiky za prítomnosti zástupcov Ministerstva obrany ČR, delegácie Čs. obce legionárskej, zástupcov Ministerstva obrany SR, Nadácie M.R. Štefánika, Spoločnosti M.R. Štefánika, zástupcov mesta, starostov okolitých obcí, posádkovej hudby. Pri takto zorganizovanej spomienke nechýbali ani po chrbte behajúce zimomíriavky vypĺňajúce z väznosti a dôležitosti prežívanej oslavu. Niekoľko nesmiernie zaujímavých faktov súvisiacich s odhalením busty sme sa dozvedeli od dvoch spoluorganizátorov slávnosti, konkrétnie od Jozefa Krupu a Milana Kurnotu.

Jozef Krupa a Milan Kurnota vysvetlujú, že základnou myšlienou celej ceremonie je práve vyzdvihnutie osobnosti Štefánika. Myšlienka sa zrodila na stretnutí partie nadšencov národnej histórie – podnikateľov „zo dvora“, ktorí v priestore na Ulici M.R. Štefánika vlastnia firmy. Blížilo sa vtedy 100. výročie vzniku republiky a rozmyšľali, čo urobia, ako by oni prispeli svojim čriekom do mozaiky pripomienutia si tohto slávneho dňa. „Tak sme sa zhodli na myšlienku, že keď pôsobíme na Ulici Štefánika –

ka, vložme kus energie, urobme niečo na jeho počesť ako spoluakladateľa Československej republiky. Zamerali sme sa na vytvorenie a umiestnenie jeho busty, aby bol ľuďom na očiach a pri pohľade na ňu si spomenuli na slávne momenty našej histórie.“

Deň vzniku ČSR na Slovensku ako od macochy

Jozef Krupa hovorí, že malí viac možností zvolenia si termínu osadenia busty Štefánika. „Pri jeho osobe existuje hned niekol-

bolo to podhubie. Nezomreli len tak. Na základe množstva obeť vznikla nevôle voči udržaniu Rakúsko – uhorskej monarchie. V takom kontexte treba udalosti bráť. Chlapí padli za svoju vlast, ktorou vtedy bola monarchia. A ich obete vyvolali nevôle voči nej. Tak prišla možnosť a podmienky pre vznik Československa.“

Aj dnes sa nájde veľké percento ľudí, ktorí tvrdia, že Československo nebolo našou vlastou vyše 70 rokov. Tak sa k tomu viacerí stavajú, lebo dátum vzniku prvej Československej republiky si Slováci na oficiálnych miestach nezobrali za svoj tak, ako by si zaslúžil. Nemáme ho tak ako v Česku za štátny svetok. Ak sa nevieme zhodnúť na tom, že to bol klúčový moment pre nás národ, tak potom neviem, čo by to ešte mohlo byť!“

Slováci boli spolutvorcovia vzniknutej republiky

Jozef Krupa, v našom regióne aj zásluhou jeho činnosti v Klube vojenskej histórie, už uznávaná osobnosť zaobrájajúca sa s problematikou Veľkej vojny, pripomína závažný fakt. „Nepodstúvame zásluhu na vzniku republiky len Čechom. Lebo ani sami Česi o to nestojia. Sú hrdí na to, že Milan Rastislav Štefánik bol spoluorganizátor, spolutvorca tohto procesu a existuje množstvo dokumentov a argumentov, že Slováci sa celého vývoja zúčastnili od samého začiatku.“

Napríklad Jozef Adamík z Bytče, legionár, ktorý vstúpil do leží hned na začiatku 1. svetovej vojny už v auguste 1914, poslal domov list, z ktorého takéto vedomosti máme. Už vtedy bol v dokumentoch poriadok, úradníci vedeli, že je mimo republiku, tak mu po mobilizácii poslali povolávací rozkaz do Francúzska, kde v tej dobe pracoval. Odpísal, že sa nevráti, ale bude

bojoval po boku Francúzov proti Nemcom a Rakúsko - uhorskej monarchii za vlastný Československý štát. Takýto dopis z jeho pozostalosti je v archívoch. Právom by sme sa o neho mali zaujiť, a myslím, že by mal byť jedným z pilierov pochopenia tohto sviatku, ako pre Slovákov veľmi významného.

To ale nie je jediný Slovák. Existovali tiež Československé légie v Rusku. Pri prísahe českej družiny v roku 1914 prisahali ruskomu cárovi vernost s cieľom dosiahnutia samostatnosti Československého štátu v tejto prvej jednotke v Kyjeve na Sofijskom námestí minimálne 14 Slováci. Jednotka mala do tisíc Čechov a Slovákov je dokumentmi preukázaných štrnásť.

Takže nebolo to tak, že vznik republiky zo slovenskej strany je spojený len s Martinskou deklaráciou. Aj tú už dlho predtým zapojení ľudia pripravovali. To bol proces. Nielen legionári v Rusku. Vznikla rota Nazdar vo Francúzsku, neskôr zase vznikli legie v Talianku, a tak vznikalo celé povedomie. Už od roku 1914."

Za všetkým stál práve Štefánik

Jozef Krupa pripomína myšlienku ďalšieho zo zakladateľov republiky T.G. Masaryka, ktorý tvrdí, že bez lágí by nikdy Československo nevzniklo. „A rovnaká pravda je, že lágie by zase nevznikli bez Štefánika. To znamená, že tento ľovek sa stal základným kameňom výstavby štátu. Lebo aby nevznikol štát bez lágí a lágie bez Štefánika, tak si položme otázku, ako by vyzerala naša história, keby Štefánik neexistoval? On stál pri vzniku všetkých lágí. Cestoval do Ruska, do Ameriky, vo Francúzsku ho brali ako seberovného.“

Z Oravy pochádzali významní legionári

„Uvediem príklad, neskutočná vec. Z obce Bziny pochádzalo až 7 legionárov a boli zaregrutovaní práve v Amerike. Štefánik

navštívil USA, vybavil, čo bolo treba. Vo Francúzsku, Talianku aj Rusku opäť stál pri vzniku lágí. Samozrejme aj ďalšie osobnosti ako Masaryk a Beneš. Lebo bez armády na svete čo sa týka štátnosti nevznikne nič.“

Túto tradíciu by sme mali kovať. A len z Oravy máme viac ako dvesto legionárov. Jeden z najvýznamnejších bol podplukovník Hojo, ktorý pochádzal z Hruštína. Bol právnik a stal sa veliteľom vojenského súdu vo Vladivostoku. Budúci slovenský generál Čatloš a ďalší vysíli z leží ako podporujúci a my na Orave máme podplukovníka. Ďalší významní legionári pochádzali z Dolnej Lehote. Juraj Regulík príslušník špeciálnej jednotky, obrnený vlak Orlík. Ďalší muž z „Lihôtky“ Štefan Gabura bol príslušníkom letectva, čo je úplne úžasné. K významným príslušníkom československého vojska ďalej patrili Mikuláš Gaček, Anton Granatier. Nemôžeme vyniechať osobnosť generála Václava Vašatka,

ktorý značnú časť povojnovej kariéry venoval budovaniu vojenskej posádky československej armády v Dolnom Kubíne. Je pochovaný na dolnokubínskom historickom cintoríne.

Ďalším ohňkom reťaze je Dušan Jaroslav Kardoš z Dolného Kubína. 21-ročný mladík, v Kyjeve sa prihlásil do čs. lágii a za hynul hrdinsky ako rovviedčik. Od ruského cíara dostal in memoriam vyznamenanie Jurajov kríž IV. triedy. Narodil sa v identickom dome ako Janka Matuška a na tom dome mal tabuľu tiež, ale potom mu ju odstránil. Viedol si denník, z ktorého vyplýva, že od samého začiatku vnímal koncepciu vlastného štátu. Množstvo ľudí takto zmyšľalo a tá myšlienka existovala od samého začiatku 1. svetovej vojny. Slováci teda neboli len nejaké prívesky pri zrodze republiky, ale jej pria-mi tvorcovia!“

Idea Československa sa dostala do povedomia

Milan Kurnota pripomína ďalej

šiu zaujímavú skutočnosť, ktorú pri nespočetných debatách v kruhu priateľov preverili množstvom argumentov. „Ľudia zaobrajúcich sa myšlienkovou vlastnosťou štátu bolo veľa. Ale aj o sebe vedeli. Idea sa musela v národe niesť, lebo vtedy nebol informačné technológie ako dnes. Teda vzniklo povedomie československej štátnosti.“

A Dolný Kubín neostal v žiadnom prípade bokom. Podľa Milana Kurnotu a Jozefiny Krupu je mesto taký pohyblivý sviatok Slovenska, lebo osobnosti, ktoré sa tu narodili alebo pôsobili, každá z nich by mohla byť podnetom pre vznik samostatného sviatku týkajúceho sa založenia republiky. „V tom čase bol Dolný Kubín taký malý, že to bola prakticky jedna ulica. Nemali ani 2 tisíc ľudí. Jedna cesta a dva rady domov. No a keď začal po prvej svetovej vojne rozvoj Dolného Kubína, tak bolo potrebné pomenovať ulice. A tu s tým neboli žiadny problém, toľko sme tu mali osobnosti. Od Ružomberka bola Janoškova ulica (evanjelický biskup, podpísaný pod Martinskou deklaráciou), ďalšia ulica niesie meno Janka Matušku, potom Námestie P.O. Hviezdoslava a Ulica Andreja Radlinského. Všetci majú obrovský vzťah ku vzniku štátu. Jediný Slovák, ktorý v Kubíne nebol, ale mal tu svoju ulicu, tak bol Štefánik. No a jeho meno niesla práve táto nová ulica popri Orave smerom na Mokrad. Sme na to nesmierne hrđí.“

Stanislav Klúčik vytvoril originálne dielo

Milan Kurnota ďalej

približuje, ako sa myšlienka utriasa. „Mali sme vytípované asi 3 - 4 dôstojné miesta pre umiestnenie busty, po rôznych jednaniach aj s predstaviteľmi mesta sme sa nakoniec rozhodli o jej umiestnenie tu pri autobusovej stanici. Pavol Kozáčik, ďalší z iniciátorov navrhol, že by bustu mohol zrealizovať umelec z Dolného Kubína. Voľba padla na talentovaného Stanislava Klúčika, ktorý v tom čase ešte študoval. Podujal sa na to, a výsledok je vynikajúci. Štefánik vyzerá stvárený tak, ako na žiadnej inej buste. Prikryl mu medaily, daľ mu kabát, jedna z najvydarenejších spodobnení. Tak sa aspoň vyjadrili ľudia z Nadácie M.R. Štefánika. V Prahe je ústredie Čs. obce legionárskej a majú tam busty všetkých troch zakladateľov Masaryka, Beneša a Štefánika. Štefánikovu nemali však najvydarenejšiu, tak teraz ju nahradí kopia tejto našej z Dolného Kubína. Podstavec pod bustu robila firma JPVK SRoS. Jeden zo susedov poskytol pozemok. Podstavec navrhol Ing. arch. Stanislav Šutvaj.“

Štefánika tu chceme mať!

Na záver ešte niekoľko slov od oboch nadšencov histórie o osobe a buste Milana Rastislava Štefánika. „Proces umiestnenia busty na vybranom mieste stál už množstvo energie a nadšenia. Ale čo ide bez námahy? Aj Štefánik sa prebíjal cez ľahkosti. Bol chorlčavý, chlap malého vzras-

tu, nie moc pekného výzoru, ale mal veľký úspech v spoločnosti aj u ľudí. Že ho prijímali na najvyšších miestach vo Francúzsku, Talianku, Rusku, alebo že sa stal generálom, to nebolo len tak. Musel mať v sebe akosť hľadanej čieru osobnosti a nesmrteľnosť zárobenej energie. Takú hviezdnú kariéru ako on, nemal len tak niekto. Dostal sa do francúzskej armády ako vojak, /od mladostí bol chorlčavý/ v Uhorsku ho dvakrát ani neodviedli/. Hodnosť generála mu bola prepožičaná, expresnú kariéru získal za zavedenie me-teorologickej služby vo francúzskej armáde, čo bola vtedy úplná senzácia z hľadiska vedenia bojových akcií a nielen leteckých. Žiaľ živý nikdy do Dolného Kubína nežižal, ale chceme ho tu mať...“

text a foto Stanislav Krakovský

